

Tinke

Tinke är en film om en liten föräldralös flicka som under ett halvår i 1850-talets Danmark lever alldeles ensam i skogen. Tinke är nästan förvildad när hon möter drängen Larus som blir hennes räddning. En film om vänskapens betydelse och vikten av inte döma människor på förhand.

Rekommenderad från åk 3

En filmhandledning av
CLAS ÖSTERHOLM

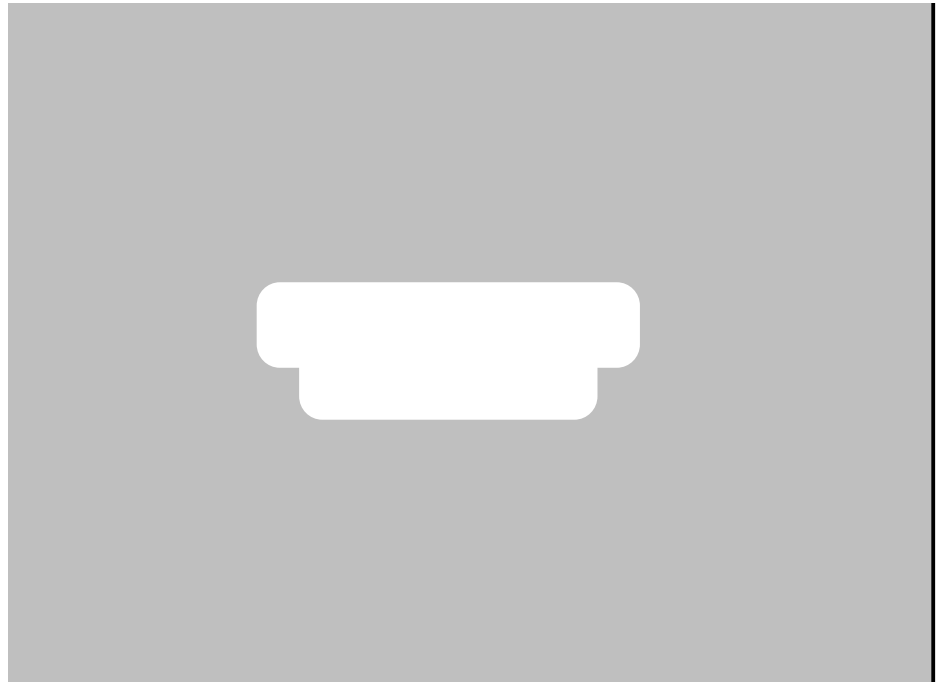
Filmens handling

Danmark någon gång på 1850-talet. Filmen inleds med mörka hotfulla bilder på en liten flicka i ett hönshus. Utanför smyger en varg som tar sig in i hönshuset. Flickan skriker, går till attack och biter vargen som flyr därifrån.

Dagen därpå öser regnet ner. En pojke, Larus, vallar några kor. När han sätter sig för att äta sin matsäck dyker flickan upp. Hon är smutsig, hennes kläder är i trasor och hon luktar förskräckligt illa. Larus ger henne lite bröd som hon glupskt tar för att sedan genast springa sin väg. En stund senare kommer hon tillbaka och ber att få mer mat. Flickan visar sig heta Tinke men när Larus frågar vem hon är och var hon bor, vill hon inte svara. Efter lite tjejtår får Larus följa med Tinke hem. Det visar sig att hon bor i ett hönshus vid ett litet fallfärdigt hus i skogen. Hon visar honom en grav under ett träd nära huset där hennes far ligger begravd och alldeles bredvid sitter en hacka i jorden, som om någon börjat gräva en ny grav. Larus sneglar på hackan och undrar var Tinkes mamma är, och Tinke säger att hon är inne i huset. När han vill träffa modern blir Tinke hysterisk och skriker att det inte går. Han lyckas i alla fall smyga in i huset men kommer skrikande ut därifrån och kräks. Inne i huset ligger Tinkes mor död sedan ett halvår tillbaka. Efter mycket tvekan hjälper Larus Tinke att begrava sin mor bredvid fadern.

Tinke följer med Larus till den lantgård där han bor och arbetar. Husets matmor tvingar Tinke att bada och hon får nya kläder, och när det smutsiga håret är tvättat visar det sig vara alldeles rött.

När husbonden kommer hem vill han skicka Tinke till fattighuset. Tinke blir vansinnig, börjar gallskräka och går till anfall och biter honom i näsan. Matmor

Larus och Tinke – i rollerna Peter Jeppe Hansen och Sarah Juel Werner – i lika charmiga som tänkvärda "Tinke".

går till länsman för att be om lov att behålla Tinke men han tycker också att fattighuset är den bästa platsen för flickan. Tinke rymmer och gömmer sig i uthusen. När Larus hittar henne är hon arg och vill hem. Larus berättar då att man bränt ner hennes hus och begravt hennes mor på kyrkogården.

Tinke bär på ett fint halsband. Hon berättar, vilket visas i en tillbakablick, hur modern var svårt sjuk och hur hon på dödsbädden gav Tinke halsbandet och samtidigt försökte få Tinke att söka upp sin morfar som bor på en stor gård i trakten. Men Tinke ville inte överge sin döende mor. Tinke fick aldrig veta var morfar bor men är nu fast besluten att finna honom.

Husbonden har en egen son, Hartad, en stor och kraftig förståndshandikappad man som är inlåst i lagården då han betraktas som farlig. En dag finner Larus Tinke, som fortfarande håller sig gömd undan husbonden och matmor, hos Hartad. Larus blir vettskrämd och han tillkallar matmor som lyckas få Tinke ur Hartads grepp. Matmor blir överlycklig att Tinke är tillbaka och hon får tills vidare stanna på gården.

En dag när Tinke och Larus leker på gårdsplanen kommer plötsligt Hartad ut till dem. Det visar sig att han inte alls är farlig och Tinke skräms inte det minsta

av den store mannen.

Tinke har svårt att anpassa sig till ett "normalt" liv på lantgården och vill hem till sig. Tinke och Larus beger sig till Tinkes nedbrunna hem. När Tinke rotar bland bråten minns hon en idyllisk tillvaro tillsammans med sina föräldrar, och hon kommer plötsligt ihåg att hennes mamma heter Marta.

En kväll diskuterar matmor med husbonden om att hon vill behålla Tinke, som hon gärna vill se som den dotter hon aldrig fått. Tinke hör detta och vid ett förtroligt samtal med henne poängterar Tinke att hon ju i alla fall har en son. Att hon inte ska glömma Hartad.

Under Tinkes vistelse på gården har efterforskningar gjorts om hon har några släktingar i trakten, och en dag kommer ett förmöget äldre par – vilka tros vara Tinkes morföräldrar – för att hämta henne, trots att Tinkes morfar inte riktigt vill tro att Tinke är hans barnbarn. Han tror att hans dotter åkte till Amerika för många år sedan, det var därför hon försvann.

Larus är ledsn för att Tinke ska lämna gården men Tinke ser till att han gömmer sig i en stor koffert som lastas på hästkärran. Tinke tar ett känslamt farväl av Hartad och efter att hon åkt gör han uppror och läser in sin elake far i lagården.

När Tinke och morföräldrarna kommer fram till herrgården där de bor har hon somnat och när de bär in henne i huset så tappar hon halsbandet. Samtidigt ser vi tillbaka blickar från Tinkes lyckliga lekfulla stunder med sina föräldrar.

På herrgården bor även Tinkes två morstrar och en av dem är även hon tveksam till att Tinke verkligen är hennes systerdotter. När det är dags att äta middag – under strikt etikett – så uppstår det lite problem för Tinke när hon känner att hon inte riktigt passar in. Hon blir hänad av en av systrarna som inte tror att hon kan äta med kniv och gaffel. För att jätklas börjar Tinke leka med maten och när morfar tillrättavisar henne fräser och morrar Tinke åt honom som en ilsken varg. Samtidigt har man hittat Larus som gömt sig i kofferiten men morfar vill inte ta honom som anställd, när Tinke presenterar honom som sin vän. Tinke fortsätter då sin trot-siga revolution vid bordet. På systrarnas och moderns reaktion förstår man att Tinke är en kopia av sin mor som barn. Men morfar vill inte tro det och han bestämmer att Tinke ska skickas iväg trots protester från hans fru. I hästdroskan på väg från herrgården frågar morfar Tinke om hon kan bevisa att hon är hans barnbarn, men när Tinke inte har halskedjan kvar finns det inget bevis.

Samtidigt har Larus hittat halsbandet och gett sig iväg för att hitta dem. Morfar och Tinke stannar till vid en sjö där en grupp kvinnor håller på att tvätta och han överlämnar Tinke till dem – han säger att han kommer med ett barnbarn till en av kvinnorna. Det visar sig att hon är Tinkes farmor och en annan hennes faster, den senare lika rödhårig som Tinke och hennes far.

Larus möter morfadern i full galopp när han är på väg tillbaka till herrgården. Ekipaget åker av vägen och Larus ser sig tvungen att hjälpa mannen. Larus visar honom halsbandet och han inser att Tinke trots allt är hans barnbarn. Larus och morfar återvänder till gruppen av kvinnor men Tinke flyr ut i skogen med morfadern efter. Han faller utmattad på marken och Tinke kommer fram och han överlämnar smycket och ber om ursäkt.

Larus och morfar ger sig iväg efter försoningen, medan Tinke stannar hos kvinnorna. Plötsligt hörs rop och Larus kommer springande. Han har fått ett nytt jobb; att passa Tinke. Borta vid stranden sitter morfar på hästen och vinkar åt Tinke. Tinke vinkar tillbaka och säger: "Vi ses".

Ensamhet och vänskap

Filmen *Tinke* handlar om hur ett barn råkar ut för den största av alla förluster – att förlora sina föräldrar. Tinke blir lämnad alldeles ensam, utan någon egentlig relation till andra människor, utan socialt skyddsnät. Det enda hon har kvar är ett halsband som ett bevis på att det finns en morfar och mormor någonstans – men hon vet inte var. Halsbandet är hennes enda räddning, hennes kontakt med omvärlden.

Räddningen kommer den dag hon möter drängen Larus som erbjuder henne mat och senare även husrum. Men det är inte bara Tinke som lever "ensam" utan sina föräldrar, även Larus har tvingats lämna sitt hem – i hans fall på grund av fattigdom som tvingat honom att finna arbete. Även den förståndshandikappade Hartad har på sitt sätt blivit övergiven av sina föräldrar, matmor och husbonden. De låter honom bo i lagården som ett djur och de tycks både skämmas och skrämmas av honom. Temat om föräldralöshet går även att finna i relationen mellan Tinkes mor och hennes föräldrar. Tinkes mamma har lämnat det burgna hemmet för att leva ett totalt annorlunda liv med den man hon älskar – mot faderns vilja.

Men lika mycket som Tinke handlar om att bli övergiven, handlar filmen om vänskapens kraft och den styrka man kan få genom andra människor. Filmen säger oss att det finns möjlighet till förändring, att det alltid finns någon som kan ge stöd och trygghet, även när allt verkar hopplöst.

Tinke är en överlevare, en stark och självsäker tjej som vet vad hon vill och som mot alla odds går stark genom hela berättelsen. Tinke fungerar även som en katalysator som får saker och ting att hända i hennes omgivning. Inte för rån Tinke visar på att Hartad inte alls är farlig och påminner matmor om att hon faktiskt har en son, så tar hon honom till sitt hjärta. Hartad har i sin tur genom kontakten med Tinke fått självsikt och självförtroende nog att till och med revoltera mot sin förtryckande far genom att läsa in honom i lagården. Även Larus liv får ytterligare mening och innehåll tack vare Tinke. Exempelvis är det tack vare hennes initiativ han får möjlighet att fly från gården där han hunsas av sin husbonde.

★ Tinke förlorar sina föräldrar och blir lämnad alldeles ensam. I dag finns det om inte annat ett samhälle som fungerar som ett skyddsnät i en sådan situation. Diskutera Tinkes situation. Vad skulle ha hänt med Tinke om hon levde i Sverige idag? Vad betyder halsbandet för Tinke?

★ Varför lämnar inte Tinke sin mor när hon dött? Diskutera om man tycker det är konstigt att Tinke bor kvar "hemma" trots att modern är död?

★ Vad händer med både Larus och Hartad efter att de umgåtts med Tinke? Är det mötet med henne som får Hartad att revoltera mot sin far? Hur kommer det sig att Larus vågar rymma med Tinke till herrgården?

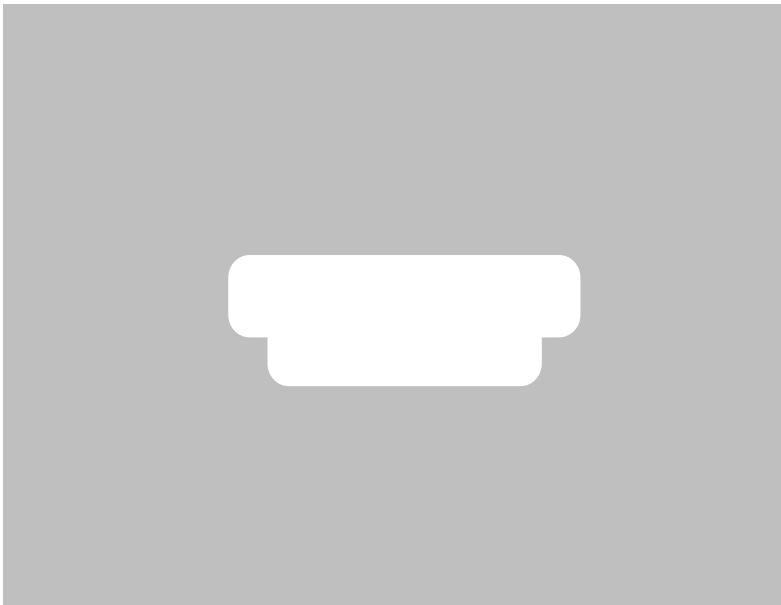
★ Vad är en vän? Beskriv hur en riktigt bra vän ska vara?

Tinke

Tinke visar sig vara en mycket bestämd och stark liten flicka – med våra mått mätt en väldigt modern tuff tjej – trots de hemska erfarenheter hon gått igenom. Hon vet vad hon vill och hon verkar vara van att fatta egna beslut. När hon ställs inför husbonden och matmors stränga regler uppstår problem. Husbonden vill inte veta av henne och är aggressiv. Då reagerar Tinke genom att skrika och bita honom i näsan. När matmor vill ta hand om Tinke och klä henne i vit klänning för att göra henne till en fin flicka, smiter Tinke ut och smutsar naturligtvis genast ner klänningen. Som flicka ska hon inte vara ute och leka med pojkar – hon ska vara inomhus och lära sig hushållsbestyren, något som inte intresserar Tinke det minsta.

Inledningsvis verkar Tinke i det närmaste vild, som en otämjd vargunge kommen direkt ur naturen – vilket också poängteras i filmens originaltitel *Ulve - pigen Tinke*. Redan i filmens suggestiva inledningssekvens ges en bild av detta. När en varg tränger sig in i hönshuset går Tinke till attack, biter den och vargen flyr ylande därifrån. När Tinke senare blir arg reagerar hon mer som en varg än en människa, hon morrar och biter. Husbonden råkar illa ut när han försöker köra ut Tinke ur sitt hus och Tinkes morfar får även han Tinke att ilsket morra vid middagsbordet – även om hon inte biter honom. Hon verkar nästan helt orädd inför faror och hot. Vid ett tillfälle säger hon också att hon minsann inte är rädd för något, "jag har bitit en varg".

Tinkes liv tillsammans med sina föräldrar står i stark kontrast mot både livet på gården där Larus arbetar och den rika och välsituerade familjen på herrgården. Tinkes familj tycks ha levt ett fattigt men harmoniskt, lekfullt och fritt liv i det lilla huset i skogen. På gården där Larus arbetar lever man emellertid ett strävsamt liv tillsynes utan glädjeämnen, ett liv präglat av hårt arbete, för-

Hos morfar på herrgården går det hett till när vett och etikett skall hållas runt matbordet.

tryck och rädsla. På herrgården däremot finns det ett överflöd av det mesta – men livet är tillknäppt och regelstyrkt och man, i synnerhet Tinkes morfar, verkar lida brist på kärlek och empati. Detta åskådliggörs tydligt i scenen vid matbordet där Tinke revolterar mot den vett och etikett som pådyvlas henne.

Tinkes behov av frihet förklarar varför hon reagerar så starkt när fattighuset kommer på tal. Att hamna på fattighuset verkar vara det värsta som kan hända henne – det är det samma som att förlora makten över sitt liv. Det är också orsaken till att Tinke och hennes mor begravde fadern på tomt. De hade inte råd med en kyrkobegravning och de ville inte avslöja att de var så fattiga.

★ Vem är Tinke? Beskriv henne. Varför är hon som hon är – viljestark, vild, och envis? Är hon lik sin mor och far eller är det livet ensam i skogen som gjort henne till en liten "vargflicka"?

★ Skiljer sig Tinke från andra tjejer man läst om eller sett på film och tv? I så fall hur?

★ Varför är Tinke så rädd för att hamna på fattighuset?

★ Varför är Tinke så trotsig vid middagsbordet på herrgården? Vad vill hon uppnå med detta?

★ Vad ger filmen för bild av Tinkes liv med sina föräldrar? Fantisera kring hur deras liv såg ut och vilka Tinkes

föräldrar var. Varför lämnade Tinkes mor livet på herrgården till förmån för ett fattigt liv i en stuga i skogen?

★ Varför försöker Tinkes morfar i det längsta förtränga sanningen? Vet han från början att Tinke är hans barn och om han vet, varför vill han inte erkänna det i så fall?

Man ska inte döma

Ett av filmens huvudteman är att man inte ska döma människor på förhand. I filmen behandlar man människor i sin omgivning efter klass och börd – inte efter hur man är som person. Har man pengar ska man bli behandlad med respekt, även om man betar sig som en skit. Detta är inget Tinke bryr sig om. Hon morrar och biter åt överheten samtidigt som hon är den enda som behandlar Hartad med respekt. Hon förstår att Hartad inte är farlig eller så "tokig" som alla tycks tro. Och det är först efter det förtroliga samtalet mellan Tinke och matmor som matmor verkligen inser att hon har en son som behöver kärlek, och Hartad får i sin tur självförtroende nog att hämnas sin plågoande till far.

★ Ge exempel på hur Tinke skiljer sig mot de andra personerna i filmen i hennes förhållande till människor. Låt barnen själva fundera på och ge exempel på vad som gör att man dömer människor – utseende, kläder, beteende, nationalitet etc.

Larus och det hierarkiska samhället

Filmerna ger inte speciellt många led-

trådar till Larus bakgrund men det antyds att hans föräldrar är mycket fattiga och att han där för har varit tvungen att lämna dem och söka arbete och egen försörjning. Livet på den danska landsbygden under mitten av 1800-talet som filmen skildrar är strikt hierarkiskt. Man ska helt enkelt veta sin plats beroende på klass och börd. Barn tvingas att arbeta under mycket hårda förhållanden och är ägda av sina husbönder och godsherrar. På gården där Larus arbetar blir han ständigt hunsad av husbonden och matmor. Han är till exempel så van att få stryk av sin husbonde att han tar det för givet. När Tinke vill att han ska följa med henne till herrgården vågar han först inte – då han vet att han kommer att få stryk. Men när han tänker efter inser han att hur han än betar sig så kommer han ju att få stryk, så varför inte följa med.

Högst upp på klasstegen finns Tinkes morföräldrar som ett rikt herrefolk. Däremellan befinner sig husfadern och matmor. Ytterligare några steg ner befinner sig Larus och under honom endast djuren på gården och den stackars förståndshandikappade Hartad som behandlas just som ett djur där han bor inlåst i en spilta i lagården. Men skillnaden mellan Larus, Hartad och kreaturen är ändå kanske inte så stor – vilket Tinke insiktsfullt i en scen förklarar för Larus då hon förväntat frågar varför Hartad bor i lagården. Larus svarar att det är för att han är som ett djur. Tinke frågar då om Larus också är ett djur – du bor ju också i lagården, säger hon.

Tinkes beteende strider mot detta klassamhälle och dess trängsynthet. Tinke har ärvt sin mors insikter och genomsådats skrankorna och ser istället människorna bakom fasaden. Hennes mor revolterade genom att förälska sig i en fattig dräng och överger sitt överflödiga liv på herrgården för ett betydligt torftigare – men kanske mänskligt rikare – liv i en stuga i skogen. Även i filmens slutscen gör Tinke ett val i sin mors anda genom att stanna hos sin fattiga farmor och faster trots att hon har möjlighet att bo hos sin rika morfar.

★ Jämför Tinke och Larus som personer. Vad finns det för likheter och olikheter? Vem är Larus föräldrar – fantisera kring hans bakgrund.

★ Ge exempel på hur filmerna framställer skillnader mellan fattig och rik?

Vem bestämmer över vem? Om till exempel husbonden från början vetat om att Tinke kom från en rik familj, skulle han då ha behandlat henne på ett annat sätt?

★ Vad är det som gör att Tinke bestämmer sig för att stanna hos sin faster? Varför följer hon inte med morfar? Hur kan fortsättningen på berättelsen tänkas se ut? Fantisera, skriv, rita om vad som kommer att hända med Tinke och Larus.

★ Filmen kan tolkas som en berättelse om att människan av naturen är god. Makt och pengar skapar lätt girighet och avund hos människor. Tinke växer upp i en tillvaro nära, och i harmoni med naturen. Hon lever till och med – efter föräldrarnas olyckliga bortgång – som ett djur alldeles ensam på vad naturen har att erbjuda. Men detta tycks inte på något sätt ha gjort henne illa. Diskutera vad som är ont och gott. Finns det onda människor? Vad gör att människor blir elaka?

Bok och film

Filmen är baserad på romanen "Vem vill ha Kristin?" (Rabén & Sjögren, 1992) (finns även i nyutgåva från 2002 på samma förlag med titeln "Tinke – ulvens dotter") av den danska författarinnan Cecil Bødker.

Att i samband med filmvisningen även läsa boken skapar möjlighet att diskutera frågor om skillnader mellan litteratur och film, hur man bearbetar en bok för film etc. Vad gäller filmen *Tinke* och förlagan "Vem vill ha Kristin?" är skillnaderna ganska stora, även om grundberättelsen är den samma. Larus får exempelvis större utrymme i boken, stora delar av den berättas just ur Larus perspektiv. Likaså beskrivs Tinkes, eller Kristin som hon heter där, bakgrund tydligare och hennes sturskhet är betydligt mer nedtonad i boken. Även slutet skiljer sig från filmen.

När man ska filmatisera en bok handlar det ofta om att renodla och koncentrera romanens innehåll utan att förlora dess kärna samtidigt som historien ska hålla ihop till en begriplig och sammanhållen filmberättelse som helst klockar in på under två timmar. Men vad som alltid måste hållas i minne är att det handlar om två vitt skilda medier som var och en på sitt sätt har sin unika egenskap att förmedla historier till mottagaren.

Vargflickan Tinke är som de flesta barn både modig och lite rädd ibland.

★ Jämför boken och filmen. Vad finner man för likheter och skillnader? Utifrån vems perspektiv berättas boken respektive filmen? Vad har man valt att ta bort för episoder ur boken som inte kom med i filmen? Varför? Diskutera de olika slutet. Vilket slut föredrar man? Jämför de olika huvudkaraktärerna i boken respektive filmen – kan man hitta skillnader?

Ett klassiskt tema

I film- och litteraturhistorien finns det gott om berättelser – ofta baserade på verkliga händelser – om hur, i synnerhet, barn växer upp i civilisationens utkanter för att sedan återföras till samhället och civiliseras. Under ytan i dessa berättelser ligger inte sällan en civilisationskritik, där natur ställs mot kultur.

Filmhistoriska paralleller går att finna i exempelvis *Vilden* (1970) av Francois Truffaut, om en läkare som försöker civilisera en pojke som växt upp i en skog i Frankrike, och Werner Herzogs *Kaspar Hauser* (1974) om en man som levtt gömd undan samhället och plötsligt dyker upp i 1820-talets Nürnberg.

Rudyard Kiplings roman "Djungelboken" från 1894 – som filmatiserades av Disney 1967 – är ytterligare ett exempel. Och visst kan man även tolka in HC Andersens saga om den fula ankungen som blev en svan, i historien om Tinke – eller allas vår

föräldralösa lilla rebell Pippi Långstrump.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Danmark 2002

Originaltitel: Ulvepigen Tinke

Manus: Morten Køhlert efter Cecil Bødkers roman *Vem vill ha Kristin?*

Regi: Morten Køhlert

Foto: Bo Tengberg

Klippning: Anne Østerud

Ljud: Henrik Langkilde, Asser Borgen

Musik: Flåskkvartetten och Søren Hyltdgaard

I ROLLERNA

Tinke – Sarah Juel Werner

Larus – Peter Jeppe Hansen

Matmor – Lisbet Dahl

Husbond – Erik Wedersøe

Mormor – Birthe Neumann

Morfar – Bent Mejding

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 93 minuter

Format: 1:1,85

Ljud: Dolby SRD

Censur: Från 7 år

Svensk premiär: 11 oktober 2002

DISTRIBUTION

Triangelfilm, Box 285, 201 22 Malmö Tel: 040-17 65 50, fax: 040-12 90 99, www.triangelfilm.se

zoom